

نقش اساس معلمان ابتدایی در شکوفاسازی استعداد دانش آموزان

نغمه کساری گیلک

آموزش و پرورش استثنایی شهرستان گیلان

خدیجه محمودی

آموزش و پرورش استثنایی شهرستان کرمانشاه

اصیلا زمانیان

آموزش و پرورش استثنایی شهرستان مشهد

معصومه رحمانی

آموزش و پرورش استثنایی شهرستان قزوین

مهدی آمره بز چلوبی

آموزش و پرورش استثنایی شهرستان های تهران

چکیده:

استعداد به معنای طبیعی بودن یا توانایی در یک حوزه خاص است. استعدادها میتوانند در زمینه های مختلفی مانند هنر، علم، ورزش و غیره وجود داشته باشند. استعداد معمولاً باعث میشود فرد به شکلی خاص در یک زمینه عملکرد بالا و برتری داشته باشد. اما استعداد تنها یک عامل موفقیت نیست و تمرین و تلاش نیز در بهبود و توسعه آن بسیار مهم است. استعداد در دانش آموزان به معنای توانایی ها و قدرت های خاصی است که در زمینه های مختلفی مانند علوم، ریاضیات، هنر، ورزش و غیره دارند. برخی دانش آموزان به دلیل استعداد خود در یک حوزه خاص، در آن حوزه به شکل برتری عمل می کنند و عملکرد بالاتری نسبت به دیگران دارند. استعدادهای دانش آموزان ممکن است در زمان تحصیل و رشد، توسط معلمان و والدین تشخیص داده شود و با ارائه فرصت های مناسب و تمرین مداوم، می توان آنها را در این حوزه ها توسعه داد. همچنین، شناخت استعدادهای دانش آموزان می تواند به تعیین رشته تحصیلی و حرفه ای مناسب برای آنها کمک کند. شکوفاسازی استعداد دانش آموزان به معنای شناسایی و توسعه استعدادهای آنها است. این فرآیند شامل ارائه فرصت های مناسب، آموزش و تمرین، و همچنین ارزیابی و بازخورد سازنده است

کلیدواژه ها: استعداد، شکوفاسازی استعداد، معلمان و دانش آموزان، یادگیری

مقدمه

خلاقیت و نوآوری محرک اصلی تمدن هاست. تلفن اتومبیل هواپیما، رادیو تلویزیون رایانه اتوماتیک الکترونیک، قدرت اتمی و مسافرت های فضایی و خلق ادبیات و انواع هنرها و نقاط عطفی از اختراعات و اکتشافات و نمودی ارزشمند از تفکر و ذهن خلاق بشر است. بنابراین برای پیشرفت در صنعت اقتصاد سیاست و همه علوم نیازمند تفکری خلاق و نوآور می باشیم خلاقیتی که در ضمیر همه ما نهفته و در نحوه زندگی ما تأثیر دارد. تحولات سریع عصر کنونی ما نیازمند حل مسائل و مشکلات به گونه ای خلاق است. هر چند علم و توسعه و پیشرفت نیاز اولیه بشر امروزی است ولی باید دانست که علم به خودی خود ضامن حل بسیاری از مسائل و مشکلات آینده ای که ما با آنها مواجه خواهیم شد نیست تنها نیروی فوق العاده و قدرتمند خلاقیت است که میتواند مسائل و مشکلات را به طرز خارق العاده ای از سر راه بشر بردارد (Bandura ۲۰۰۱) روان شناسان در تعریف خلاقیت متفق القول نیستند و به خلاقیت از زوایای گوناگونی می نگرند: در گذشته محور بحث روان شناسان از خلاقیت شخص خلاق یا فرایند خلاق بود. امروزه نیز اگرچه بسیاری از اندیشمندان به خلاقیت به عنوان یک فرایند می نگرند، اما تعریف آنان از خلاقیت مبتنی بر ویژگی مولد بودن است. مک کینان در تعریف خلاقیت مینویسد: «خلاقیت عبارت است از حل مسأله به نحوی که ماهیتی بدیع و نو داشته باشد.»

نوآوری در آموزش و پرورش چیست ؟

نوآوری در آموزش و پرورش به معنای ایجاد و استفاده از روش ها، فنون، فرایندها، فناوری ها و راهکارهای جدید و خلاقانه در حوزه آموزش و پرورش است. هدف از نوآوری در آموزش و پرورش، بهبود کیفیت و کارآمدی فرآیند آموزش و یادگیری، ارتقاء تجربه دانش آموزان و ارائه راهکارهای بهتر برای توسعه و پیشرفت آموزش است.

نوآوری در آموزش و پرورش میتواند به صورت زیر انجام شود:

روش های آموزش جدید: ایجاد روش های جدید و نوینی که بر اساس مبانی روانشناسی و علوم تربیتی طراحی شده اند. این میتواند شامل استفاده از فنون تعاملی، بازی های آموزشی، فعالیت های گروهی و همکاری بین دانش آموزان باشد.

فناوری در آموزش: استفاده از فناوری های نوین مانند تکنولوژی های هوشمند، نرم افزارهای آموزشی، پلتفرم های آموزش آنلاین و واقعیت مجازی در فرآیند آموزش و یادگیری. این میتواند بهبود دسترسی به آموزش، ارتقاء تعامل و فعالیت دانش آموزان و ارائه محتوای آموزشی جذاب و تعاملی را فراهم کند.

محتوای آموزشی نوآورانه: طراحی و توسعه محتواهای آموزشی جدید و خلاقانه که بهترین روش ها و شیوه های آموزشی را دربرگیرند. این میتواند شامل استفاده از روش های مبتنی بر مسئله، یادگیری مبتنی بر پروژه، استفاده از منابع تعاملی و چندرسانه ای و ارائه محتوای آموزشی به طور شخصی سازی شده باشد.

ارتقاء نقش معلم: توسعه و ارتقاء مهارت ها و دانش معلمان در استفاده از روش های نوین و ابزارهای فناوری در آموزش. این میتواند شامل آموزش معلمان در زمینه فناوری، روش های فعالیت محور و تغییر نقش معلم از تدریس کننده به همراه و راهنما باشد.

نوآوری در آموزش و پرورش برای بهبود فرآیند آموزش و یادگیری، ارتقاء توانمندی های دانش آموزان و پاسخ به چالش های جدید و متغیر جامعه بسیار اهمیت دارد. عدم نوآوری به رفتاری اطلاق میشود که با شرایط تازه سازگار نباشد و نتواند نیازهای تازه را بر آورده کند، در حقیقت این عدم انطباق است که آدمی را به نوجویی و نو آوری بر می انگیزد همواره نیازهای جدیدی که بر اثر تغییر شرایط زندگانی سر بر می آورند، نیازها، اندیشه ها و ارزشهای نوین را در ذهن ما پدید می آورد و ما را برای یافتن طرح نوبه تکاپو وا می دارند (۲۰۰۳ Gagne)، البته همه افراد چنین نیازهایی را به یک اندازه احساس نمی کنند و توانایی نوجویی و بالاتر از آن توان نوآوری را ندارند. کسانی در این عرصه به زمینه سازی تحول جامعه و الگوها یا سبکهای زندگی نایل میشوند که روحی آفرینشگر با خلاق دارند و این

تحول را پیشاپیش احساس می کنند. نوکردن نخست باید از جایی آغاز شود که به آموزش دانشها و مهارت های جدید و یادگیری عمیق تر و سریع تر می انجامد و شرط اجرای موفقیت آمیز طرحهای تو این است که زمینه برای اجرای آن ها از جهات گوناگون فراهم شده باشد.

نوآوری در آموزش و پرورش را از کجا و چگونه باید آغاز کرد ؟

نخستین گام در این کار شناخت وضع موجود و کمبودها و کاستیهای آن در مقایسه با وضع مطلوب یعنی وضعی است که نیل به هدفهای جدید را ممکن می سازد.

گام دوم فراهم کردن شرایطی است که در آن الگوهای تو میتواند صورت عملی به خود بگیرند .

گام سوم آگاه ساختن گروههای درگیر از فایده و ضرورت نو آوری مورد نظر است.

به علاوه به موازات این کار باید گروههای غیر رسمی به ویژه خانواده ها را در جریان گذاشت با همکاری رسانه های جمعی و مساجد و... را بر انگیخت . تشخیص استعدادهای دانش آموزان برای آغاز نوآوری در آموزش و پرورش تشخیص استعدادهای دانش آموزان امری ضروری است. معمولاً پس از ۹ یا ۱۰ سالگی است که می توان استعداد را تمیز داد ، بعضی استعدادها مثل موسیقی و نقاشی خیلی زود تجلی میکنند ، بین ده تا دوازده سالگی بعضی دیگر مثل استعداد برای ریاضیات یا علوم پیش از ۱۴ یا ۱۵ سالگی ظاهر نمی شوند. تشخیص استعدادهاى مختلف مهم ترین کار مربیان و مشاوران تحصیلی است. استعداد مطلق و غیر قابل تغییر نیست بلکه به زمان مکان و سن افراد بستگی دارد. به علاوه شرایط بیرونی و محیط زندگی نیز میتواند استعدادها را تحت تاثیر قرار دهند. بسیاری از استعدادها چون نمی توانند شرایط مناسبی برای شکوفا شدن پیدا کنند منفعل باقی می مانند.

اگر کودکان را به سه گروه قوی، متوسط و ضعیف دسته بندی نماییم افراد ضعیف تر در مقابل فعالیت ها توانایی کمتری دارند؛ کودکان گروه قوی نیز میتوانند شرایط محیط را به نفع خود تغییر دهند؛ گروه متوسط افرادی هستند که مربیان مخصوصاً می توانند در مورد این گروه نقش تعیین کننده ای داشته باشند (Franklin, ۲۰۰۹)

اگر مربیان تلاش کنند و محیط زندگی نیز مساعد باشد، گروه اخیر، از گروه ضعیف فاصله خواهد گرفت و در عوض فاصله خود را با گروه قوی کم خواهد کرد. در صورت بی توجهی مربیان و تا مساعد بودن محیط ، فاصله آنها از گروه قوی بیشتر خواهد شد. معلمان دوره ابتدایی به ویژه نیمه اول ابتدایی باید به این مسئله توجه داشته باشند. بنابراین دوران کودکی رشد و شکوفایی آفرینندگی است و محیط آموزشگاه بهترین محیط نو آوری در کودکان است (Galton, ۲۰۰۰)

موانع ایجاد خلاقیت و شکوفایی استعداد دانش آموزان

عکس العمل منفی در مورد یک ایده و فکر جدید زود قضاوت نکنیم و عکس العمل منفی نشان ندهیم ، بلکه باید با آن تصور به سوی مجهولات برویم

عادات پیشین یکی از دلایل عدم شکوفایی استعدادها این است که قربانی عادات میشویم، در نتیجه تحصیلات و تجارب این عادات عوامل بازدارنده ای در ما ایجاد میکند که در هنگام برخورد ما با مسائل، مانع ایجاد میکند. یک عامل پر توان مبارزه با عادات باز دارنده عبارت است از تکنیکی موسوم به پورش فکر) .

دلرسد کردن اعتماد به نفس نیروی عظیمی در تداوم خلاقیت به شمار میرود چه بسا ایده های بالقوه مهمی که در اثر عدم اعتماد به نفس خلق کنندگان آن در نطفه خفه گردیده و هرگز کسی از آن حتی با خبر نمی شود .

گرایش دیگری که خلاقیت را تهدید میکند عبارت است از تمایل به همزنگ شدن با جماعت است. این تمایل طلسم سنت گرایی را با خود همراه دارد و سنت گرایی عامل دلرسد کننده ای برای شکوفایی استعدادهاست .

کم رویی در اغلب موارد کم رویی از تردیدهای واقعی افراد درباره استعداد خلاقیت سرچشمه می گیرد ، شکسپیر معتقد است. چنین تردیدهایی خائن اند و باعث میشوند که نتایج نیکویی را که ممکن است در صورت نبودن ترس از کوشش به دست آوریم از دست بدهیم

قطعا تردیدی وجود ندارد که ما دارای استعداد و قدرت تصور هستیم و نیز آن را در صورتی که اراده کنیم به کار می بریم. لیکن حتی وقتی ایده ای به نظرمان میرسد غالبا به علت شک و تردید آن را بروز نمی دهیم (Gardner, ۲۰۰۰) از جمله موانع موجود دیگر بر سر راه شکوفایی استعدادها عبارتند از :
حجم زیاد مطالب درسی، همراهی نمودن اولیا یا عدم همکاری آنها ، بی اهمیت جلوه دادن کارهای خلاقانه ، عدم آگاهی لازم معلمین در زمینه پرورش خلاقیت

شیوه اجرا و مراحل عملی راهکارهای خلاقیت و شکوفایی استعدادها

معلم با توجه به اهداف هر درس فعالیت‌هایی را در نظر بگیرد با به جهت ارائه تاک تیک گسترش دهنده ، فعالیت‌هایی را که مکمل درس باشند تهیه نماید .
چنانچه فعالیت یا بازی مورد نظر در مراحل ارائه درس دارای تاثیر است، بهتر است به عنوان یکی از تاک تیک های ارائه دهنده در حین درس به کار رود.
اگر بازی مورد نظر فقط جنبه تکمیل کننده درس را دارد میتوان زمان اجرای آن را به پس از پایان درس با در جلسات بعدی به تاخیر انداخت .

فعالیت ها را به عنوان بازی به دانش آموزان معرفی نماییم ..

چگونگی انجام بازی به صورت واضح و مشخص به دانش آموزان توضیح داده شود.

فردی یا گروهی بودن فعالیت مشخص شود .

به هر دانش آموز با هر گروه یک برگ کاغذ تحویل نمایید .

پس از توضیحات لازم دانش آموزان مشغول فعالیت خواهند شد. ...

بهتر است در این فعالیتها آزاد باشند، با یکدیگر مشورت نمایند ، با یکدیگر جابجا شوند، حتی می توان برگها را بین آنها تعویض نمود، تا با افکار یکدیگر آشنا شوند.

نوشته ها با تصاویر و ... را برای یکدیگر میخوانند یا در معرض دید یکدیگر قرار می دهند.

نتیجه گیری

هر گاه معلم به دانش آموزان در افزایش توان مشکل گشایی بیان خلاق و تشریک مساعی کمک نماید و با دادن آزادی های معقول و شکستن سقف محدود تفکر و قالبهای آن شاگردانش را به سوی خلق تفکر جدید ترغیب و هدایت نماید، موفق خواهد بود. دستیابی به نتیجه همواره دست اندرکاران امر آموزش و پرورش را نسبت به فعالیت‌های خود ترغیب می نماید، احساس لذتی که از نتیجه مثبت حاصل میشود بهترین پاداش است به ویژه آن هنگام که شاهد شکوفایی استعدادهای دانش آموزان باشیم.

با تشخیص استعدادهای بچه ها و رفع موانع و سپس شناخت و ایجاد مهارتهایی در جهت شکوفایی استعدادهای و تلاش برای فراهم نمودن شرایط و امکانات مشروط بر اینکه معلمین نیز نوگرایی را باور داشته و در جهت ایجاد خلاقیت بچه ها گام های مثبتی بردارند، آینده ای نوین فرا راه تعلیم و تربیت قرار خواهد داد شیوه بازی و ارائه فعالیت‌هایی در جهت شکوفایی استعدادهای بچه ها راهکاری عملی را پیاده خواهد نمود که ضمن اجرای این راهکار ، همگام با تدریس و در زمان فعالیت های فوق برنامه جهت تاک تیک تکمیل کننده خلاقیت و استعدادهای پرورش می یابند که چه بسا با تمرین تکرار و توجه بیشتر و هدفمند به نتایج قابل قبول و رضایت بخش نائل آییم (Jacobs, ۲۰۱۹).

نتایجی که با اجرای راهکار فوق در مدارس و در بین دانش آموزان به بار می آید، قابل مشاهده و ملموس است که البته در مراحل ابتدایی و اولیه بیشتر به تکرار و تمرین نیاز دارد. سپس در مراحل بعدی با تعمیق این روش ، شکوفایی استعدادهای به معنای واقعی خود نمای خواهد نمود. همیشه به یاد داشته باشیم ایجاد تغییرات کوچک در روش معلم خواهد توانست تغییرات بزرگ پر بار و موثری در دانش آموزان به وجود آورد (Jacobs ۱۹۷۱).

فناوری های نوین در کشور ایران باید به گونه های باشد که به رشد خلاقیت در جوانان کمک کند، نه اینکه موجبات خلاقیت زدایی و انزوایی را فراهم آورد. همچنین سیاستگذاری در مورد توسعه فناوری های جدید نباید به توسعه مصرف یا بازتولید محتوای آن محدود شود؛ بلکه باید گسترش فرهنگ بومی مذهبی و مقاومت فرهنگی را به دنبال داشته باشد؛ بنابراین بیش از توسعه فناوری های جدید باید به نظام تولید و سازماندهی الکترونیک اطلاعات علمی، فرهنگی بر اساس استانداردهای قابل تبادل در شبکه اهتمام داشت و بودجه های کلانی را به این امر اختصاص داد (هاشمی و همکاران، ۱۳۸۱).

منابع

- Bandura, A. (۲۰۰۱). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, ۵۲۱-۲۶.
- Franklin, Rok. (۲۰۰۹). A case study of a three year pilot program on one district attempt to increase the gifted identification of diverse elementary school students by having a talent development program.
- Gagne, F. (۲۰۰۳). Transforming gifts into talent; the DMGT as a developmental theory, in N. Colangelo and G. A. Davis (Eds). *Hand book of gifted education* (rd ed. Pp). Boston; Allyn & Bacon (۰۷۴).
- Galton, F. (۲۰۰۰). *Hereditary Genius, an inquiry into its laws and consequences*. London, Macmillan and Co.

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

دهمین همایش ملی

انجمن روانشناسان و روانپزشکان
شعبه ملی، ۱۳۹۵-۱۳۹۶

تازه های روانشناسی مثبت

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science